

IVAN ALBREHT:

TRI KOROŠKE.

I.

Sveta Šembilja.

Če bi bilo človeku vse razodeto v naprej, bi moral skoprneti od groze; ako pa bi mu ostala prikrita docela vsa bodočnost, bi bilo spet čudno hudo zanj.

Nekaterim ljudem je pač od vekomaj dano, da več vedo nego drugi. Zapisano jim je v srce tako, da poznajo moč zelišč, da zamorejo preganjati uroke in slične hude reči, klicati duhove, gledati v času naprej in nazaj in še mnogo podobnih reči. Vendar so vse to samo neznatne malenkosti, ki ne pomenijo mnogo več nego nič. Človek, ki mu je dano kaj podobnega, je po navadi samsvoj in se ne meni posebno za svojo okolico. Ti ljudje so liki mladi zaljubljeni, ki nosijo silno srečo v duši in venomer trepečejo pred tujo roko, da bi je ne porušila. Zgodi se včasih, da niti ob smrtni uri ne razodenejo skrivnosti, ki so jim bile znane v življenju. Tako mine dobrota nezaužita in se mora zopet prelititi tja, od koder je prišla, ter čakati, da jo rešijo skrite moči iz verig.

Včasih pa se zgodi nekaj nenavadnega, kaj takega, česar se ne bi mogel nadejati živ krst pod solncem. Seveda je to silno redko — in kar more doehmal pomniti beseda, ki gre od ust do ust, se je to zgodilo samo enkrat. Bilo pa je tisti čas, ko se je razodevala sveta Šembilja. Davno, davno je že tega, vendar je ni pozabila beseda in je ne bo nikoli; kajti Šembilja je govorila za vse ljudi, je pravila dobro in zlo, kakor ji je bilo dano in kot je vedela, da enkrat bo.

Ž njo samo je bilo tako:

Šembilja je bila imenitnega kralja postranska hči. Mati njena je bila Korošica, lepo dekle, pošteno v srcu in pametno. Kralj jo je pa počasi le premotil tako daleč, da je mogel okusiti njeno lepoto. Vzel jo je k sebi in jo je tako zamrežil, da je bila po vsej priliki prava priležnica njegova.

Ko je začel naraščati čas in dekle ni bilo več za tako ljubezen, kakršne si je želel kralj, jo je pognal po svetu. Ona pa je čutila

mater v sebi in ni hotela nikamor proč. Oprezovala je okrog gradu in psi in nerazsodne živali so ji nosile ostanke jedil, da se je mogla preživeti.

Tisti večer, ko so jo prijele bolečine, se je je usmilil eden izmed kraljevih hlapcev in ji je dovolil, da je prenočila v listnjaku. Ko je zaplamtelo jutro, je zajokal otrok na svet. Bila je krepka deklica, na vsem telesu zdrava in lepo razvita, samo na nogah so namesto prstov štrleli krempljasti nastavki. Mati se je razjokala spričo tega znamenja in je plakala toliko časa, da je v solzah skopala dete. Potlej ga je posušila z lasmi in ga blagoslavljala s poljubi, dokler ni umrla od same grenke žalosti in bolečin. Zjutraj jo je našel hlapec, ležečo poleg spečega deteta. Vse drobno telesce otrokovo je pokrivala z lasmi in le obrazek je bil prost. Predno pa se je kdo dotaknil čudnega para, so javili zadevo kralju.

Zapeljivcu je precej prišlo na um, kako in kaj utegne biti vsa zadeva, pa je ostro zabičil vsem svojim ljudem, naj ne omenjajo niti besede kraljici. Preoblekel se je v hlapca in je stopil v listnjak. Ko je zagledal mrliča, ga je presunilo tako močno, da mu je za nekaj časa čisto vzelo besedo. Nazadnje pa si je le opomogel in je zaukazal kakor je bil vajen:

«Ženska je mrtva; izročite truplo zemlji, da bo imela duša pokoj! Dete opravite in ga dajte krstiti, da bo prejelo ime. Raste naj v gradu in naj ima vse, kar gre ljudem, ki prejemajo milost iz kraljevih rok.»

Komaj so dekle slišale to povelje, so začele brž živahen prepir o tem, kako naj bo otroku ime.

«Tista svetnica naj bo njena patrona, ki danes praznuje svoj god!»

«Res, res, otrok prinese ime v rokah. Če mu ne damo imena svetnice tistega dne, ko je bilo rojeno, ne bo sreče ž njim.

Bilo je že vsem prav in po volji, ko se je nenadoma oglasil eden izmed hlapcev:

«Ali pa veste, kdaj je bilo dete rojeno? Lahko včeraj, lahko danes.»

Zdajci so vsi osupnili.

«Je res težko; noč jo je dala — kakor zlo dejanje na svet.»

«Pa bi ga nazvali po materi,» je svetovala neka dekla.

Vsem se je zdela misel dobra rešitev iz zadrege. Toda kdo naj pove ime materino? Dokler je živela rajna v solncu kraljevega greha, ni nihče slišal njenega imena. Bila je samo za kralja na

svetu. Ko so jo pa pognali, se ni živ duh zmenil zanjo — in njeno ime je umrlo neizdano ž njo vred. Vse skrbi glede imena pa so v hipu obmolknile, ko je najbližji hlapec odstranil materine lase z otroka. Pojavile so se noge, ki zdaj niso kazale več samo krempijastih nastavkov, ampak že prav izrazite kremplje, kakršne imajo mestoma divje zveri.

«Kdo bo zdaj krstil otroka? Saj to je spak — ali pa še kaj hujšega.»

«Prikrijmo to nadlogo njegovo, da še nas ne obišče kaj zlega,» je svetovala dekla, ki je bila najstarejša med vsemi in je poznala že marsikaj na svetu.

Po tem nasvetu je služinčad res zamolčala otrokovo posebnost. Mater so pokopali po beraško in brez slovesnosti, otroka pa so nazvali Šembiljo, ne da bi bili sami prav vedeli, kako in zakaj. Kralju se je zdelo ime sicer čudno, vendar ni branil, ker se je bal, da ne bi zbudil kakega suma pri ženi.

«Za najdenko je dobro in za rejenko še celo prelepo,» je rekla kraljica, ki je rada kazala svojo moč in veljavnost, — in kralj ni zinil besede zoper to. Še po tem ni vprašal nikoli, kdo je pravzaprav dal otroku ime. Tako je torej prišlo, da je imela Šembilja, kraljeva postranska hči, tako ime, kakršnega ni med svetniki.

Otrok je dobil služabnico, kakor jih imajo otroci imenitnih ljudi, in je rastel od dne do dne. Bilo ga je samo zdravje in moč. Ko je imela Šembilja deset let, je bila že deklica, lepša in krepkejša nego so sicer dekleta pri osemnajstih. Skrivnost svojih krempljev pa je čuvala kakor devica svoj čar.

Z dekletom je rastle šušljanje in govorice, ki so segale vedno bližje kraljeve dvojice. Šembilja sama, ki je bila nenavadno modra, je že zdavnaj vedela, kako je ž njo, in je zaprisegla kralju maščevanje. Nosila je vedno koroško nošo, da bi s tem vzbujala zavest krivde v očetu, le krilo je bilo nenavadno dolgo; zadaj se je vleklo po tleh, spredaj pa se ji je mehurjasto gubalo okrog nog in je prikrivalo njeno skrivnost.

Ko je dopolnila Šembilja štirinajst let, je bila za las taka kakor kraljeva mladostna podoba. Govorice so zadobivale vedno zbadljivjšo obliko in so naposled prišle kraljici sami na uho. Kakor je pogledala deklet, je bila prepričana o njihovi resničnosti in je odločno zahtevala, da izgine z dvorà kraljevega greha sad.

Tako je prišlo kakor je moralo priti. Šembilja je odšla križemsvet, a vendar ne praznih rok. Ko je odhajala, je nesla culico s

seboj, in kralj je že hotel poslati za njo, ker je bil radoveden, kaj si je vzela njegova postranska hči za spomin. Ali kraljica je bila preveč vesela, ko je bila zdaj ta reč pri kraju, in se ji je za malo zdelo, da bi kralj koga pošiljal za takšno deklino.

«Kar pusti,» je rekla kralju, «kar more nesti taka punčara, naj le nese!»

Šembilja pa je šla s svojim malim tovorom na Koroško. Bila je čudno lepa in vrhu tega še tako domače oblečena, da je bila ljuba povsod, kamorkoli je prišla.

Ko se je kralj kesneje zapletel v vojno in je hotel pogledati v tisto knjigo, kjer imajo kralji zapisane prihodnje reči, je bil ves iz sebe; kajti knjige ni bilo nikjer. Izgubil je vojsko in zemljo in je preminil tako, da so mu komaj še vrane krakale smrtno pesem. Knjigo njegovo pa je bila odnesla Šembilja, kraljeva postranska hči, da bo izpolnila prisego maščevanja. Hodila je iz kraja v kraj in je vse razodela in pojasnila ljudem, kar ji je bilo dano. Nobene reči ni prikrivala in ničesar ni ohranila zase. Tisti, ki so slišali njene besede, so jih sporočili dalje — in razodetje je rastle iz roda v rod.

Ko je potekel Šembilji čas, je ni bilo več, a smrti njene ni videlo nobeno človeško oko. Med svetnike ni zapisana in nikjer ni njene imena. Le v srcih človeških živi in se predrami vselej takrat, kadar začno goreti prorokovanja. Tedaj pa je svetejša od svetnikov in ji tudi nihče ne reče drugače nego — sveta Šembilja.

(Dalje prihodnjič.)

STANO KOSOVEL:

INTONACIJA V SOMRAKU.

V spremstvu čegavem odplula so čustva zapeta?
Komu odprla so blagrov poln naročaj,
li komu in s kom se vrnila samote oteta,
koga premamila z glasom stopinj naskrivaj?

V žarno strmenje večera je duša odeta —
pesem je šla, in nikdàr več ne pride nazaj...

IVAN ALBREHT:

TRI KOROŠKE. (Dalje.)

II.

O kraljičini, ki je rodila pesjana.

Tam, kjer se razprostira dandanašnje Gosposvetsko polje, je stalo v starih časih znamenito in mogočno mesto, kakršnega ni bilo devet dežela naokrog. V mestu je prebival kralj, slaven zavoljo svoje silne mogočnosti in sovražen vsled nenavadno trdega srca. Bil je tako okruten, da je za zabavo mendral po nedolžnih otrocih, kadar je jezdil na lov, in je počenjal še druge gorostasne reči. Kadar se mu je zahotelo, je pograbil najlepšo deklico v mestu in jo je rabil po svoji poljubnosti, ne da bi se potlej kaj zmenil za njeno sramoto.

Tako je bilo v mestu kljub vsej mogočnosti, ki je vladala tam, vendarle življenje silno trpko in težko. Tudi kralj ni imel postlane postelje baš na samih rožicah. Grizlo in mučilo ga je, da je ostal njegov zakon brez otrok. Sedem let je že trpela žena pod njegovo grozovitostjo in je brezupno objokovala svojo nesrečo ter je bila pripravljena na vse najhujše, kar more doleteti človeka na svetu. Kralj je bil namreč sklenil v svoji jezi, da spravi ženo zbog njene nerodovitnosti pod zemljo in si vzame drugo, da dobi vsaj naslednika ž njo.

Vse je bilo že pripravljeno na smrt. Krvniki so stali in čakali kraljevega migljaja, kraljica pa je klečala v svoji sobi in je bila v mislih že bolj na onem nego na tem svetu. Tedaj pa je stopila neznansko lepa ženska pred njo: «Vstani brž in se obleci!»

Pomolila ji je krasno obleko, tako, ki se je prelivala v vseh mavričnih barvah in je bila vsekrižem pretkana s srebrom in zlatom in še z drugimi rečmi, ki jih rade gledajo človeške oči. Kraljica je strmela v prikazen in je trepetaje vprašala neznanko:

«Kdo si ti, da se ne bojiš jeze kraljeve in hodiš k meni v tej uri?»

«Jaz sem žena, ki ni pod oblastjo tvojega moža!»

Po teh besedah jo je kraljica takoj spoznala in je dahnila:

«Žalik žena —»

Ta pa je razprostrla obleko pred njo in ji je naročila:

«Kadar te pozovejo v smrt, obleci to obleko in pojdi. In videla boš, da ga ni očesa človeškega, ki bi ostalo neomamljeno, in ne srca, ki bi se ne omečilo. Mesto z rabljem pojdeš s kraljem. Ko bo molčala noč in bodo gorele zvezde v višinah neba, lezi k njemu, pa boš spočela in rodila, kadar poteče čas.»

Žalik žena je izginila, kraljica pa je v trdni veri oblekla čudovito obleko.

Pod večer je prišla straža ponjo. Ko pa so jo vojščaki zagledali, jim je zatrepetalo srce spričo njene lepote. Namesto da bi jo bili pozvali, kamor in kakor jim je naročil kralj, so drhte obstali pred njo in molčali. Zato je kraljica sama stopila proti njim in jih je prijazno vprašala:

«Kaj bi radi?»

Šele sedaj so se streznili toliko, da so se domislili kraljevega povelja, pa so odgovorili trepetaje:

«Kraljico, ženo našega gospoda.»

Ona se je nasmehnila:

«Pojdimo torej, kakor vam je naročeno!»

Zdaj je bila prepričana o resničnosti vsega, kar je rekla žalik žena, in je z vedro samozavestjo stopila pred kralja.

Beseda je bila na jeziku, migljaj je bil pripravljen in kraljico bi objela smrt. Toda kralju je zastala roka in glas, in vsem, ki so videli prizor, je trepetala ena sama misel:

«Lepa —»

Nazadnje se je oglasil kralj:

«Kar je bilo rečeno, ne bo storjeno.»

In mignil je rabljem in vojščakom, da so odšli.

Ko sta bila z ženo sama, se je raztopil v sladkosti: «Ne zameri mi, srnica draga, ker te dosehmal še nisem poznal. Glej, v mojih prsih še bije srce, vzemi ga v svoje prelepe roke!»

Kraljica se je nasmehnila ob takih besedah in se je v srcu zahvaljevala žalik ženi za njeno skrivnostno pomoč. In bila je popolnoma na voljo možu, kakor ji je svetovala njena dobrotnica.

Ko se je prepričala o resničnosti spočetja, je povedala kralju novico in ga je tako razveselila s tem, da ji je dal najlepšo graščino v dar za spomin na ta dan.

Ko je povila dete, ki je bilo dekletce, je prišla žalik žena k zibeli in je napovedala:

«Kar rečem, je resnica! Taka bo, da joj prejoj ž njo. Kar bo vzrastlo iz nje, ne bo imelo človeške roke. Sama sebi v pogubo in staršem bo v zlo.»

Kralj je v svoji silni nagli jezi mahnil z golim mečem proti govoreči, ali zasekal je v zrak. Žalik žene ni bilo nikjer in le temna, težka bojazen je ostala za njo.

Sedem dni je premišljeval trdosrčni kralj in ni pokazal svojega obraza človeškim očem. Osmi dan pa je prišel in zaukazal, da morajo prepeljati deklico v najtemnejši grajski stolp in zazidati vsa vrata, kadar bo stara sedem let.

Kakor je bilo ukazano, tako se je zgodilo. Eno samo zamreženo cknjo je ostalo ubogemu otroku odprto. Tam skozi so ji od daleč metali hrano, govoriti pa ni smel nihče ž njo.

Kadar je jezdil kralj mimo, je nesrečna deklica milo jokala:

«Ljubi moj oče, kako je hudo; le enkrat naj vidim še mater svojo!»

Kralj je zarobantil:

«Molči, sicer te pretepem!»

In vsi, ki so poznali otrokovo gorje, so preklinjali trdosrčnega očeta.

Drugič je prosila mala kraljična:

«Ljubi moj oče, tako je hudo, rada bi videla božje nebo!»

Kralj se je zagrohotal:

«Naj ti ga kažejo tiste oči, ki so ti klicale kletev na glavo —»

Kraljičina je milo zajokala in ni prosila več.

Kadar je jezdil kralj mimo in je zaslišala hrup, je klicala v obupu gorje nase in na ves svet.

Tako je mineval čas in je rastla kraljičina v samoti in v nevto-laženi jezi. Potekla so leta in kralju se je narodil sin, ki je rasel v zdravju in v moči. Včasih, kadar je bil oče sam, je premišljeval v zmagoslavnem veselju:

Žalik žena prerokila, kaj bo moja hči rodila, kaj? V temnem stolpu leta njena v pretečeni čas beže. Žalik žena prerokila, moja hči ne bo rodila —

Ob takem zaključku se je zasmel in se ni zmenil za solze svoje žene, ki bi bila rada rešila hčerko.

Polagoma je kraljičina dorastla do take starosti, ko začno dekleta sicer iskati ženina. V tistih dneh je oče nekoč zopet jezdil na lov. Vsi prijatelji kraljevi so bili poleg in cela tropa

psov je šla ž njimi. Ko je kraljičina začula lajanje, je nenadoma zaprosila:

«Ljubi moj oče, tako je hudo! Če mi ne privoščite ničesar na svetu, dajte mi vsaj psička za kratek čas.»

Kralju je bilo nekam nerodno zavoljo obilice imenitnih ljudi, ki so bili okrog njega, pa je res uslišal hčerkino prošnjo.

Kraljična je psička z belo roko gladila in se ga je počasi tako navadila, da je bil kužek njen ljubi. Podnevi mu je stregla, čez noč je k njemu legla. Še predno je mati kraljica tretjič povila, je prva hči prvič rodila. In kar je prišlo na svet, ni bil ne človek ne pes. Ko je zavekal, je bil jok podoben lajanju. Čezinčez je bilo kocinasto in je imelo kremplje na rokah in na nogah. Bilo je silno močno in je rastle naglo kakor mesec na nebu. In mati kraljična je ljubila to svoje čudno dete in ga je pojila z mlekom svojih prsi. Ob polni luni pa je planilo in se je zaletelo ob mreže v oknu s tako močjo, da je popokalo debelo železje kakor pajčevina, ter je planilo na prosto. Čudno dete je bilo — Pesjan.

Ko je slišal kralj o tem dogodku, je takoj poslal po hčer. Pripeljali so jo predenj — in tudi mladi kraljevič je bil poleg in mati kraljica. Mati je hotela objeti hčer in brat je želel sestri podati roko, toda kralj ni dovolil niti enega, niti drugega, ampak je nabrenčal prestrašeno kraljično s srditim glasom:

«Ničvrednica, kaj si storila!?»

Kraljična je povescila glavo in je izpovedala preprosto:

«Kar sem imela, sem ljubila.»

Tedaj je dal znamenje trdi kralj in rabelj je vzel glavo materi pesjanovi. Kruti oče ni pustil niti trupla pokopati. Vreči so ga morali na skalovje, koder se plazi golazen in oprezujejo divje zveri. Pes pa, ki je bil oče pesjanov, je zasledil truplo ter ga je stražil in ni pustil človeka tja in ne živali, dokler ni še sam nazadnje poginil ob njem.

Pesjan je letel med tem noč in dan, dokler ni pridirjal na kraj sveta, za Črno morje, kjer so pesjani doma. Ko je došel tja, je stopil prednje:

«Poglejte me — jaz sem kraljeve hčere sin! Ali mati moja je zazidana v črno noč, — pomagajte mi, da jo rešim!»

Pesjanje so bili takoj pripravljani. Zagnali so silen hrup in so se precej odpravili na pot. Nevtegoma so hodili tristo dni in ravno toliko noči ter so podavili in pomorili vse, kar jim je prišlo na pot. Kamor so navalili, ni zelenela nobena reč po celih trinajst

let, pred njimi in za njimi je bil grozen smrad in toliko jih je bilo, da je zemlja rohnela pod njimi. Oni pa, ki ga je rodila kraljeva hči, je bil vodnik pesjanske vojske.

Ko je prihrul s svojo strašno četo pred rodno mesto, je zatulil s takim strašanskim glasom, da so začele pokati skale v mogočnem zidovju:

«Silni kralj, kje si, da se spoznava? Pridi brž, ker meni se mudi že k materi.»

V mestu je bilo vse narobe od same groze in strahu. Kralj je zbral v naglici nekaj vojske, da bi se postavil v bran, toda pesjani so navalili na mesto nalik hudourniki od vseh strani. Najmočnejše zidovje se je razpršilo pred njimi kakor megla.

Ko je vodja pesjanov preiskal stolp in videl, da ni več kraljične v njem, je planil h kralju:

«Kje je mati moja?!»

Kralj je drhtel kakor šiba na vodi:

«Ni je več.»

«Naj še tebe ne bo in ne tvojega rodu» je zarjul pesjan in je zaukazal svojim, da so podavili vse, kar je bilo živega v mestu. Kakor bi trenil, je minila vsa slava in moč v razdejanju, pesjanje pa so odhruli nazaj za Črno morje na kraj sveta, od koder so doma. Le kraljična, ki je rodila pesjana, hodi še dandanašnji in joka v mesečnih nočeh po Gosposvetskem polju.

(Konec prihodnjič.)

STANO KOSOVEL:

NA RAZPOTJU.

Vsa polna mržnje duša je in gneva;
vsenaokrog prepad grozi in zeva, —
kaj naj stori?

Na koncu dni — za njo leže brodovi
in razkovani suženjstva okovi
in molk noči,

IVAN ALBREHT:

TRI KOROŠKE. (Konec.)

III.

Žalik žena poročena.

Takrat je bilo tako.

Gornji mož je hotel dobiti žalik ženo zase in jo je preganjal na vse mogoče načine. Ali ona je vedela, da bi se je preobjedel, kakor hitro bi jo okusil, ter bi jo porabil potlej za hrano svojemu želodcu, kakor zajca ali drugo divjačino v gozdu. Za kaj takega pa ni bila po volji in je raje bežala pred nasilnikom, kar so jo mogle nesti urne noge. Dirjala sta po gozdu, da so odletavale veje liki kurja peresa na desno in levo, dokler ni žalik žena na posled zagledala svežega parobka, kjer je bilo zasekano znamenje križa. Tisti hip, ko jo je hotel gornji mož pograbit, je bliskoma sedla na parobek in je bila rešena. Od samega veselja je zapela tako lepo, da so kroginkrog onemele ptice in je ostrmel celo mladi gozdar, ki je sekal drevje tam v bližini. Mlad in čvrst, daleč naokrog najbogatejšega kmeta sin, pa je stopal proti lepi ženski in ni mogel odmakniti pogleda od nje.

Ko je žalik žena odpela, se je okrenila in ga je zagledala.

«Ali si ti tisti blagi gozdar, ki je zasekal znamenje križa na parobek v moje rešenje?»

Ko je gornji mož slišal, da govori nedosegljiva ljubica s človekom, je med silnim polomom odhrul v gore. «Le čakaj, čakaj, človeški sin, ti še ne poznaš vseh bolečin!»

Mladenič se ni zmenil za zverjakove pretnje, ampak se je približal čisto tesno k parobku. «Lepa ženska, — nobena reč na svetu me bolj ne veseli, kakor če sem ti res mogel s svetim križem pomagati.»

Žalik žena je bila očitvidno vesela takega odgovora, pa tudi lepi mladenič ji ni bil nič zopern. Mesto da bi bila naglo in brez razgovarjanja obdarovala poštenjaka in potlej brž izginila, kakor je to pri žalik ženah navada, se je spustila v razgovor z njim in se je menila in vedla zmirom prijazneje in čedalje bolj domače. Prav nič ni kazala, da bi jo kaj motila bližina človekova, ampak

narobe. Vedno prisrčneje je gledala v mladeničeve temne oči, po zagorelem obrazu njegovem in po krepkih rokah, dokler mu ni nazadnje začela na vsem lepem gladiti temnih kostanjevih las.

«Tako sem te vesela, da nimam pripravne besede za svojo radost. Reci odkrito: česa želiš?»

Mladeniču je bušila vsa kri v obraz in tako je bil iznenaden, da je mogel samo dahnuti:

«Žalik žena —»

Čutil je njeno roko, njen lahni dih in toplo bližino telesa kakor sladkost paradiža. Tako mu je bilo, da bi za en sam trenotek tega razkošja rad preminil za vekomaj. Krasotica pa je prigovarjala med tem s svojim ljubeznjivim glasom:

«No, povej —»

«Rekel bi, če ne bi vedel, kdo si —»

«No —»

«Kaj naj beseda, ko ne more biti nikoli resnica!»

«Vse se lahko prelije v resnico, kar rečeš ta hip —»

Tedaj je planil k njej in jo je zaklenil v svoje krepke roke.

«Če je res, kar govoriš, tedaj mi bodi žena poročena!»

Ko je izrekel, jo je popustil, ker se je zbal sam svoje silne želje. Žalik žena pa je odvrnila z vedrim glasom:

«Kar si želel, naj se ti zgodi, samo obljubiti mi moraš dvoje reči:

«Pol življenja, če ga le tvoje srce želi,» je vzkliknil mladenič navdušeno in brez najmanjšega pomisleka.

Žalik žena ga je prijela za roko in se je dvignila. Z lahnim korakom je prestopila tako, da je gledala proti solncu, pa mu je dala belo tančico liki svetlo meglico, rekoč: «Vrzi jo čez rame, pa ne poglej nazaj in nikoli ne vprašaj zakaj!»

Mladenič je storil po želji in se ni okrenil, žalik žena pa mu je pojasnila:

«Zdaj imam moč, da bom tvoja kakor sleherno dekle, ki bi si ga izbral med dekleti človeškimi. Obljubiti pa mi moraš, da ne boš nikoli grdo ravnal z menoj.»

«Kako naj bi grdo ravnal, ti biser dragoceni moj!»

«In drugič — da mi ne boš nikoli nasprotoval —»

«Nikoli,» je zatrdil mladenič odločno in jo je v vročem navalu objel okrog pasu.

«Glej, da ti ne bo žal,» je pripomnila žalik žena v svečani resnosti, toda mladeniču ni bilo do razmišljenja, ne do modrosti.

Ukal je na vse grlo, da je odmevalo čezinčez, in je metal od samega veselja klobuk v zrak.

«Ti, ti boš moja žena poročena!»

Šla sta skupaj proti domu in nobenemu človeku ni prišlo na misel, da bi se čudil mladeniču, ki naenkrat pripelje nevesto iz gozda domov. Vse je bilo kmalu domenjeno — kakor da je bilo pripravljeno že od vekomaj in je čakalo le ugodno besedo pravega trenutka. V par dneh so obhajali svatbo, pa tako, kakršne še niso vidеле človeške oči na Koroškem. Ko so fantje zapenjali, niso mogli staviti zagonetke, ki je ne bi bila nevesta uganila, vendar so prejeli tako odkupnino, kakor da se moži kraljeva hči. Ko sta stopila ženin in nevesta po poroki iz cerkve in so otroci čakali na drobiž, se je usula med nje ploha srebrnih tolarjev mesto krajcarjev. Vino, ki so ga pili na ženitnini, je bilo slajše od medice in je imelo tako moč, da bi se moral mrtvec prebuditi, če bi se ga mogel napiti, vendar ni ponorilo nobenega svata. Po mizah so imeli postavljene kar cele polovnjake, a točili so si v vodne škafe in so pili iz njih. Jedli so jedi, ki jim nihče ni vedel imena, pa so bile vendar tako neznansko dobre, da bi se jih še sam Bog ne branil. Godce so imeli take, da bi človek lahko sedem let plesal pri njih in še ne bi mogel reči, da je posebno truden.

Veselje je trajalo mnogo dni in vse je zavidalo srečnega kmeta. Blagostanje mu je kar lilo v hišo in vedno je bilo vsega dovolj.

Ko je potekel čas, je povila žalik žena poročena dete, krepkega dečka v živo veselje mladega očeta. Koder je hodil srečni mož, povsod je imel mladega sinka pred očmi. Čeprav je otrok šele komaj zavekal s prvim brezizraznim glasom na svet, mu je že oče namenil gospodarstvo in na tihem premišljal, kako bo takrat. On bo hodil star in sivolas okrog, kakor hodi zdaj oče njegov, sin pa bo mlad in močan in delo mu pojde kakor po niti.

V misli zatopljen je krenil domov, da se pripravi za krst. Trepetaje od radosti in ponosa je odprl vrata v sobo, kjer je ležala mlada mati z otrokom, in je vprašal po navadi:

«Bog daj dobro! Kako je?»

Žalik žena se je nasmehnila:

«Najhujše je pri kraju.»

Mož je stopil k postelji:

«Ne bodi mu v škodo — kako sladko spi —»

Mati je zatrdila:

«Res — tako, da se ne bo prebudil in ne jokal nikoli več.»

Mož se je zdrznil, potipal otroka in spoznal, da ni več življenja v njem. Vse se je zasukalo pred njim, vse se je podiralo v njem in nekaj strašnega mu je padlo na srce.

«Kako?»

Žalik žena poročena je privzdignila odejo in je pokazala trpečemu možu odtise svojih prstov, ki so se še poznali na otrokovem vratu.

«Zato sem ga, ker sem vedela, da bi bil hudodelec, ako bi živel.»

«Ti si ga?»

«Jaz! Saj hudodelcev vendar ne moreva rediti.»

Od daleč nekje se je zdelo možu, da čuje medlo in zlobno spakovanje gornjega moža:

«Le čakaj, čakaj, človeški sin — nisi spoznal še vseh bolečin.»

Domislil se je z žalostjo v srcu tistega trenutka v gozdu, ko je dal obljubo žalik ženi, in je stisnil zobe. Ali le s težavo in s silnim naporom je zaklepal besede, ki so silile na dan.

Od dne do dne pa se je bolečina polagoma zopet utekla in je življenje spet zadobilo vedro lice. Ljubezen, ki je bila namenjena otroku, je mož prenesel na ženo, in dnevi so begali v lepem snu.

Ko se je zopet približal čas, da mati povije, je začel živeti gospodar v neprestani bojazni. Včasih je sedel zvečer sam kje na sadnem vrtu, ki je obkrožal hišo, in je premišljal svojo srečo — nesrečo. Zvezde so tako hladno sijale z neba in noč je molčala kroginkrog njega liki nekaj, kar zahrbtno sovraži človeka. Po drevju je šepetalo listje — ali pa so bile žalik žene, ki so iskale nezveste družice. Tupatam je hušnilo nekaj po travi. Pritlikavec kralja Matjaža? Zla minuta, prelita v neznatno žival? Pri hlevu se je prestrašil pes in zatulil je drugi, tretji za njim. Zvezde pa so sijale venomer z istim hladom in luna je prišla, pastirica njihova, in je oblila vso pokrajino s svojim medlo svetlim sijajem.

«Naj bo,» je mislil mož in je odšel počasi v hišo.

«Da bi šlo po sreči. — Kako je?»

Žalik žena poročena se je nasmejala:

«Sina ti bom dala.»

Oče je bil vesel in žalosten obenem in je čakal...

Dete je bilo res deček, močan in zdrav, veselje vsem, ki so ga poznali. Ko pa je doseglo sedem let, je rekla žalik žena-mati:

«Tako je s teboj, da pojdeš po svetu nocoj.»

Ta hip je od nekod prišel oče in je zastrmel, ko je videl, da mati navezuje malemu culo in ga odpravlja.

«Kam pa?»

«Po svetu.»

Rad bi bil branil in ugovarjal, pa se je le premagal in zamolčal svojo boleost. Ali hudo mu je bilo tako, da ni mogel ne jesti, ne piti, ne delati in ne govoriti mnogo dni zapored. Niti toliko ni bil, da bi bil vprašal ženo, zakaj je to storila, vedel je le to, kar mu je rade volje povedala sama od sebe.

«Ta je moral po svetu,» mu je rekla pri priliki, «ker mu je bilo sojeno tako. Vsakemu človeku je namreč nekaj sojeno na svetu; ako naredi tisto, je prav in mu gre dobro povsod, ako ne, je sama nadloga in zlo njegov del.»

Očetu se je krčilo v prsih srce, vendar mu je kazalo še najbolje tako, da molči. Dnevi pa so zopet pòtekali kakor štrena, ki jo navija gospodinja na motovilo. Drug je bil enak drugemu, pust in dolgočasen — in niti tega veselja dolgo ni mogel dočakati potrti mož, da bi mu bila žena zopet razodela veselo skrivnost.

«Prvi v smrt, drugi po svetu, tretjega pa niti na svet ni,» je premišljal oče, koder je hodil in kjer je bil. Nazadnje je vendar dočakal, a razveselil se ni; kajti slutil je že nekako, da tudi s tem ne bo prav.

Bil je zopet deček, močan in krepak — in vse je kazalo po sreči. Žalik žena ga je ljubila in negovala ter je pazila nanj kakor na punčico v očeh.

Deček je bil čudno moder — in rekli so mu Foltej. Oče je namreč želel otroku patrona, ki kaj da na kmečki stan, in materi je bilo prav. To je dajalo očetu mnogo upanja, da bo zdaj slednjič s tretjim otrokom vendar enkrat dosegel to, česar si je zaman želel pri prvih dveh, namreč naslednika in potomca, ki bo prevzel gospodarstvo. Spričo tega je bil resnično zadovoljen in prav od srca vesel ter je razodel tudi ženi svojo radost. Žalik žena pa ga je zavrnila:

«Ta mora biti duhoven.»

Zdajci je oče potožil v žalosti:

«Kaj pa misliš, za božjo voljo, — kdo naj potlej prevzame gospodarstvo za menoj?!»

Komaj je izrekel, je prešla žalik žena brez sledu. Divji grohot gornjega moža, ki je hrul iz dalje, pa je opozoril nesrečnega očeta, da je prelomil dano obljubo. Vse klicanje in rotenje je bilo zaman.

Zbog tega je mož sklenil, da res pošlje sina v šole, kakor je hotela mati, in je tudi izvršil svoj sklep. —

Ko so bili zbrani na novomašnikovi slavnosti, se je marsikdo spominjal tudi žalik žene matere, a zlasti je koprnel po njej sin novomašnik. Ko sta se razgovarjala z očetom, je dejal:

«Ničesar več si ne želim na svetu, le mater svojo bi videl še enkrat.»

Komaj je to izgovoril, je stopila žalik žena poročena med zbrane in je podala sinu zlato jabolko:

«Tole ti daje tvoja mati na vzmet.»

Kakor je rekla, je zopet izginila, sin pa je poljubil materin dar in je pustil življenje ob njem.

ANTON VODNIK:

ZAPRI OČI MEHKÓ, MEHKÓ MI ...

Zapri oči mehkó, mehkó mi s svojim šepetanjem ...
O, draga, rajše kot z očmi
te gledam v svojem divnem snu:

Ti si lahen, droben sneg,
ki se iskri v večerne zarje daljni luči ...
O ti, na sinjem, sinjem nebu
pred beli mesec dahnjena meglica,
da v sladko senco mi zagrinjaš lica ...

O, ti zvok zvonjenja daljnega ...
O, ti si melodija,
drhteče na piščal igrana
čez žalostno vodó ...
ali v ljubezen, ali v slovó?

Ljubezen je žalostna kakor slovó ...

*Kaj ste rekli?
Ned, 14/8. 1921*